

merito peccatorum; « Usque valde » illum reliquisset, si ei nec tanta medicina profuisset, hoc est, gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Nunc vero secundum istam orationem corporis Christi, non eum reliquit usque valde: « Quia Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi¹. » Potest hoc etiam sic intelligi, ut ejus ista sit vox, qui cum dixisset in abundantia sua: « Non » movebor in æternum², » velut sua virtute confidens: ut ostenderet ei Deus quod non merito ejus, sed in voluntate sua præstiterat decori ejus virtutem, avertit ab eo faciem suam, et factus est conturbatus³. Inveniens ergo se, nec jam præsumens de se, clamat: « Ne derelinquas » me usque valde. » Si enim dereliquisti, ut sine adjutorio tuo infirmus appaream, noli usque valde, ne peream. « Tu ergo præcepisti mandata tua custodiri nimis. » Jam de ignorantia me excusare non possum. Sed quoniam infirmus sum: « Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas. Tunc non confundar, dum » inspicio in omnia mandata tua: tunc confitebor tibi in » directione cordis, in eo quod didicerim judicia justitiæ » tuæ; tunc justificationes tuas custodiam: » et si dereliquisti me, ne gloriarer in me, noli usque valde, et justificatus abs te gloriabor in te.

SERMO V.

I. Hos versus, charissimi, isto consideremus in Psalmo et sicut Dominus donat ejus sacras Litteras perscrutemur: « In quo corrigit junior viam suam? In custodiendo verba » tua⁴. » Interrogat se, et respondet sibi. « In quo cor-

¹ 2 Cor. v, 19. — ² Psal. xxxix, 7. — ³ Ibid. 8. — ⁴ Psal. cxviii, 9.

» rigit junior viam suam? » huc usque interrogatio est. Deinde responsio, « In custodiendo verba tua. » Sed hoc loco custoditio verborum Dei, intelligenda est operatio præceptorum. Frustra enim custodiuntur memoria, si non custodiantur et vita. Nam quidam verba Dei tenendo agunt ne obliviscantur, nec agunt vivendo ut corrigantur. Non autem ait iste: In quo exercet junior memoriam suam? sed, « In quo corrigit viam suam? » atque ad hoc respondet: « In custodiendo verba tua. » Neque ullo modo dicenda est via correcta, quando est vita perversa.

II. Sed quid sibi vult iste junior? Potuit enim dicere: In quo corrigit homo viam suam? aut, In quo corrigit vir viam suam? quod plerumque in Scripturis ita ponitur, ut a sexu honoratiore homo intelligatur, modo locutionis quo significatur a parte totum. Neque enim et foemina non beata quæ non abiit in consilio impiorum: ubi tamen dictum est: « Beatus vir¹. » Hic vero nec Homo ait, nec Vir, sed, « Junior. » Numquid desperandus est senior? aut in alio corrigit etiam senior viam suam, quam in custodiendo verba Dei? An forte admonitio est, qua ætate potissimum fieri debeat: secundum illud quod alibi scriptum est: « Fili, a juventute tua excipe doctrinam, et usque ad ca- » nos invenies sapientiam²? » Est et alius intellectus, ut ille hic agnoscat filius evangelicus junior, qui profectus a patre in regionem longinquam, effudit substantiam suam vivens cum meretricibus prodige; et posteaquam porcos pavit egestatem famemque perpessus, reversus est ad semetipsum, et dixit: « Surgam, et ibo ad patrem » meum. » In quo enim correxit viam suam, nisi in custodiendo verba Dei, quæ tanquam panem paternum esuriens concupivit? Neque enim corrigeret viam suam frater ejus senior, qui patri suo dixit: « Ecce tot annis servio

¹ Psal. i, 1. — ² Eccli. vi, 18.

» tibi, et nunquam mandatum tuum præterii. » Junior ergo ille correxit viam suam, quam se ita depravasse perversamque habuisse confessus est, ut patri diceret: « Jam » non sum dignus vocari filius tuus¹. » Tertius quoque intellectus mihi occurrit, quem quidem ego, quantum pro modulo meo sapio, duobus superioribus antepono: ut senior agnoscat, vetus homo; et novus, junior: senior, qui portat imaginem terreni hominis; junior, qui cœlestis; quia « Non prius quod spiritale est, sed quod animale, postea spiritale². » Sit ergo licet quilibet quantum ad ætatem pertinet corporis, annosa vetustate decrepitis, junior erit ad Deum percepta gratiæ novitate conversus: et in hoc corrigit viam suam, in custodiendo verba ejus: hoc est, verbum fidei quod prædicamus³, et ipsa est fides quæ per dilectionem operatur⁴.

III. Sed iste junior populus, gratiæ filius, homo novus, cantator novi Cantici, hæres Testamenti Novi, iste junior non Caïn, sed Abel; non Ismaël, sed Isaac; non Esaü, sed Israël; non Manasses, sed Ephræm; non Heli, sed Samuel; non Saül, sed David, quid adjungat attendite: « In toto, inquit, corde meo exquisivi te, ne repellas me » a mandatis tuis⁵. » Ecce orat, ut adjuvetur ad custodienda verba Dei, in quo dixerat viam suam corrigere juniorem. Nam utique hoc est, « Ne repellas me a mandatis » tuis. » Quid est enim a Deo repellere, nisi non adjuvari? Mandatis quippe ejus rectis atque arduis humana non contemperatur infirmitas, nisi præveniens ejus adjuvet charitas. Quos autem non adjuvat, hos merito perhibetur repellere, tanquam flammea framea prohibeantur indigni, ne manum extendant ad arborem vitæ⁶. Quis est autem dignus, ex quo per unum hominem peccatum intravit in

¹ Luc. xv, 12-21. — ² 1 Cor. xv, 46, 49. — ³ Rom. x, 8. — ⁴ Gal. v, 6. — ⁵ Psal. cxviii, 10. — ⁶ Gen. iii, 24.

mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt¹? Sed indebita Dei misericordia sanatur debita nostra miseria. Nam iste qui loquitur, et dicit: « In toto corde meo exquisivi te: » et hoc unde posset, nisi eum aversum ad se ipse converteret, cui dicitur: « Deus tu convertens vivificabis nos²: » et ille perditum quæreret, et errantem ille revocaret, qui dicit: « Quod perierat requiram, et quod erraverat revocabo³? »

IV. Inde est quod et corrigit viam suam in custodiendo verba Dei, illo regente, illo faciente; neque enim per se ipse posset; cum Jeremias propheta fateatur, et dicat: « Scio, Domine, quoniam non est hominis via ejus, neque vir ibit et corrigit viam suam⁴. » A Domino quippe hoc etiam iste superius optavit, ubi ait: « Utinam dirigantur viæ meæ: » et hic ubi addidit: « In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi⁵; » continuo divinum quæsivit auxilium, ne in corde ejus Dei eloquia sine fructu absconderentur, nisi opera justitiæ sequerentur. Cum enim hoc dixisset, adjunxit: « Benedictus es, Domine; doce me justificationes tuas⁶. Doce » dixit, quomodo eas discunt, qui faciunt, non quomodo hi qui ut habeant quod loquantur, tantummodo meminerunt. Nam utique jam dixerat: « In corde meo abscondi eloquia tua, » ut non peccem tibi. » Quid ergo adhuc ea quærit discere, quæ abscondita jam custodit in corde? Quod utique non fecisset, nisi ea didicisset. Utquid ergo addit et dicit: « Doce me justificationes tuas, » nisi quia eas vult faciendo discere, non loquendo vel memoria retinendo? Quoniam ergo, sicut in alio Psalmo legitur: « Benedictionem dabit qui legem dedit⁷: » ideo, « Benedictus

¹ Rom. v, 12. — ² Psal. lxxxiv, 7. — ³ Ezech. xxxiv, 16. — ⁴ Jerem. x, 23. — ⁵ Psal. cxviii, 11. — ⁶ Ibid. 12. — ⁷ Id. lxxxiii, 8.

» es, Domine, doce me, inquit, justificationes tuas. » Quia enim in corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi, legem dedisti; da etiam benedictionem gratiæ, ut faciendo discam quod intimando jussisti. Hæc satis sint, ut vestræ mentes sine fastidio nutriantur: alium Sermonem desiderant quæ sequuntur.

SERMO VI.

I. INITIUM Sermonis hujus est nobis in Psalmo, de quo disputamus, hic versus, « In labiis meis enuntiavi omnia » judicia oris tui¹. » Quid est hoc, dilectissimi? quid est hoc? Quis omnia judicia Dei enuntiare possit, cum investigare non possit? An vero cum Apostolo exclamare dubitamus, « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ » Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus²? » Dominus dicit: « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo³. » Et quamvis continuo promiserit eis omnem veritatem per Spiritum sanctum; clamat tamen beatus Paulus, « Ex parte » scimus; » ut intelligamus Spiritu quidem sancto, unde pignus accepimus, perducere nos ad omnem veritatem; sed cum in aliam vitam, post hujus vitæ speculum et ænigma, venerimus, et facie ad faciem viderimus⁴. Quomodo ergo iste dicit: « In labiis meis enuntiavi omnia » judicia oris tui? » Et ille hoc dicit, qui paulo ante superiore versu proximo dixerat: « Doce me justificationes » tuas. » Quo pacto igitur enuntiavit omnia judicia oris ejus, qui vult adhuc discere justificationes ejus? An judi-

¹ Psal. cxviii, 13. — ² Rom. xi, 33. — ³ Joan. xvi, 12, 13. — ⁴ I Cor. xiii, 9 et 12.

cia quidem cuncta jam noverat, justificationes autem adhuc discere cupiebat? Hoc vero est mirabilius, si jam sciebat inscrutabilia Dei, et ea quæ hominibus præcepit facienda nesciebat. Justificationes enim sunt, non dicta, sed facta justitiæ, opera scilicet justorum, quæ imperat Deus. Ideo autem Dei dicuntur, quamvis a nobis fiant, quia nisi ipso donante non fiunt. Judicia porro Dei sunt, quibus ab eo mundus et nunc et in fine sæculi judicatur. Sed cum eloquiis Dei omnia contineantur, et justificationes videlicet et judicia; cur quærit adhuc justificationes discere, qui eloquia Dei se abscondisse in corde dicit? Ait enim: « In corde meo abscondi eloquia tua, ut non » peccem tibi. » Tum secutus adjunxit: « Benedictus es, » Domine; doce me justificationes tuas. » Ac deinde, « In » labiis meis, inquit, enuntiavi omnia judicia oris tui. » Videntur quidem duo ista inter se non esse contraria, imo esse potius amica atque conjuncta, ut quoniam in corde suo abscondit eloquia Dei, in labiis suis judicia ejus enuntiet; « Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem¹: » sed quod inter hæc duo medium posuit, « Benedictus es, Domine; doce me justificationes » tuas, » quomodo conveniat homini, cujus in corde jam sunt eloquia Dei, et qui labiis suis enuntiavit omnia judicia Dei, ut adhuc velit discere justificationes Dei, non invenitur, nisi ut eas discere velle intelligatur faciendo, non memoria retinendo et loquendo; et id a Domino demonstravit debere nos petere, sine quo nihil possumus facere. Sed hoc ante istum alio jam sermone tractavimus: nunc vero quomodo se dixerit omnia judicia oris Dei in labiis suis enuntiasse, cum dicta sint inscrutabilia, et de quorum profunditate alibi scriptum est: « Judicia tua abys- » sus multa², » quantum Deus donat, tractare suscepimus.

¹ Rom. x, 10. — ² Psal. xxxv, 7.

II. Quid ergo hic intelligamus, attendite. Numquid judicia Dei nescit Ecclesia? Scit plane. Nam scit utique qualibus dicturus sit Judex vivorum et mortuorum: « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum: » et qualibus dicturus sit: « Ite in ignem æternum¹. » Scit, inquam, neque fornicatores, neque idolis servientes, neque illos atque illos, quos ibi apostolus Paulus enumerat, regnum Dei possessuros². Scit iram et indignationem, tribulationem et angustias in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum et Græci: gloriam vero, et honorem, et pacem omni operanti bonum, Judæo primum et Græco³. Hæc atque hujusmodi judicia Dei evidenter expressa novit Ecclesia: sed non ipsa sunt omnia; cum sint quædam inscrutabilia, et sicut abyssus multa, profunda et occulta. An et ipsa nota sunt quibusdam excellentioribus membris hominis hujus, qui cum suo capite Salvatore totus est Christus? Inscrutabilia enim fortasse dicta sunt homini, quia viribus suis ea non potest perscrutari. Sed cur non possit dono Spiritus sancti, cuicumque hoc Dominus conferre dignatur? Sic enim illud dictum est: « Deus habitat lucem inaccessibilem⁴: » et audimus tamen, « Accedite ad eum, et illuminamini⁵. » Quæ utique ita solvitur quæstio, ut inaccessibilis sit viribus nostris, accedatur autem ad eum muneribus suis. Quanquam etsi nemini omnino sanctorum, quandiu corpus quod corrumpitur aggravat animam⁶, omnia judicia Dei scire conceditur, quia revera multum est ad hominem, cum profecto, (ut aliquid exempli gratia dicam, unde judiciorum Dei conjiciatur immensitas,) nemo sine judicio Dei sit tardus in animo, vel claudus in corpore: habet tamen unde dicat Ecclesia, hoc est, populus acquisitionis, et ve-

¹ Matth. xxv, 34 et 41. — ² 1 Cor. vi, 9, 10. — ³ Rom. ii, 9, 10. —
⁴ 1 Tim. vi, 16. — ⁵ Psal. xlii, 5. — ⁶ Sap. ix, 15.

raciter dicat: « In labiis meis enuntiavi omnia judicia oris tui, » id est, nihil judiciorum tuorum tacui, quæ mihi per eloquia tua innotescere voluisti, sed omnia prorsus in labiis meis enuntiavi. Hoc enim mihi videtur significare voluisse, quod non ait, omnia judicia tua; sed, « Omnia » judicia oris tui, » id est, quæ mihi dixisti: ut per os ejus eloquium ejus intelligamus, quod fecit ad nos in revelationibus sanctorum pluribus, et Testamentis duobus; quæ omnia judicia usquequaque in labiis suis enuntiare non cessat Ecclesia.

III. Deinde subjungit, et dicit: « In via testimoniorum » tuorum jucundatus sum, quasi in omnibus divitiis¹. » Viam testimoniorum Dei nihil citius, nihil certius, nihil brevius, nihilque grandius intelligimus esse quam Christum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi². Inde et iste ait se jucundatum vel delectatum in hac via, « Quasi in omnibus divitiis. » Testimonia quippe Dei sunt, quibus quantum nos diligit, nobis probare dignatur. Commendat autem suam charitatem Deus in nobis, « Quoniam cum adhuc peccatores essemus, » Christus pro nobis mortuus est³. » Cum ergo ipse dicat: « Ego sum via⁴: » et humilitas ejus carnalis natiuitatis atque passionis, evidentia sint testimonia divinæ erga nos dilectionis; procul dubio via testimoniorum Dei Christus est. Per hæc quippe testimonia quæ in illo videmus impleta, etiam futura erga nos, quæ sempiterna promissa sunt, expectamus et speramus implenda. « Qui enim pro » prio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit » eum, quomodo non et cum illo omnia nobis donavit⁵. »

IV. Sequitur, « In mandatis tuis garriam, et considerabo vias tuas⁶. » Quod græcus habet ἀδολογησώ, latini

¹ Psal. cxviii, 14. — ² Coloss. ii, 3. — ³ Rom. v, 8. — ⁴ Joan. xiv, 6. —
⁵ Rom. viii, 32. — ⁶ Psal. cxviii, 15.

interpretes quidam « Garriam, » quidam « Exercebor, » interpretati sunt; quæ duo inter se videntur esse diversa: sed si exercitatio intelligatur ingenii, cum quadam delectatione disputationis, utrumque conjungitur, et quasi ex utroque unum aliquid temperatur, ut non sit aliena ab hujusmodi exercitatione garrulitas. Solent enim garruli vocari loquaces. Sic autem se in Dei mandatis exercet Ecclesia, adversus omnes inimicos fidei christianæ atque catholicæ copiosis doctorum disputationibus garrula: quæ tunc fructuosæ sunt disputantibus, si non ibi considerentur nisi viæ Domini, sicut scriptum est: « Misericordia et » veritas¹: » quorum duorum plenitudo invenitur in Christo. Per hanc suavem exercitationem fit etiam quod adjungit: « In justificationibus tuis meditabor, non obli- » viscar verborum tuorum². » Ideo utique « Meditabor, » ut « Non obliviscar. » Unde Beatus ille in primo Psalmo, in lege Domini meditabitur die ac nocte³.

V. In his omnibus quæ, ut potuimus, disputavimus, meminimus, charissimi, eum qui abscondit in corde suo eloquia Domini, et enuntiat in labiis suis omnia judicia oris ejus, et in via testimoniorum ejus delectatur sicut in omnibus divitiis, et garriens vel sese exercens in mandatis ejus, considerat vias ejus, et meditatur in justificationibus ejus, ne obliviscatur verborum ejus, per quæ omnia utique lege Dei atque doctrina instructus apparet, orare tamen et dicere: « Benedictus es, Domine, doce me justificationes tuas. » Ubi nihil aliud intelligitur poscere, nisi adjutorium gratiæ: ut quod jam novit Sermone, disceat et opere.

¹ Psal. xxiv, 10. — ² Id. cxviii, 16. — ³ Id. i, 2.

SERMO VII.

I. Si hujus Psalmi superiora meministis, charissimi, adjuvare nos debent ad intelligenda sequentia. Etenim quæ tanquam ex unius hominis persona loquuntur, membra sunt Christi, et ad unum caput tanquam unum pertinent corpus. Nempe superius dixerat: « In quo corrigit junior viam suam, in custodiendo verba tua. » Ecce nunc apertius, ut id faciat, poscit auxilium. « Retribue, inquit, » servo tuo; vivam, et custodibo verba tua¹. » Si bona pro bonis sibi retribui postulavit, jam custodierat verba Dei. Non autem dixit: Retribue servo tuo, quia custodivi verba tua; tanquam mercedem bonam pro bono obedientiæ flagitaret: sed dixit: « Retribue servo tuo; vivam, » et custodibo verba tua. » Quod quid est aliud, quam dicere, mortuos ea custodire non posse? infideles videlicet, de quibus dicitur: « Sine mortuos sepelire mortuos » suos². » Quapropter si mortuos intelligimus infideles, vivos autem fideles; quoniam, « Justus ex fide vivit³: » nec possunt custodiri verba Dei nisi fide, quæ per dilectionem operatur⁴: hanc sibi poscit qui dicit: « Retribue » servo tuo; vivam, et custodibo verba tua. » Et quoniam ante fidem non homini debentur nisi mala pro malis, retribuit autem Deus per indebitam gratiam bona pro malis; hanc retributionem rogat qui dicit: « Retribue servo » tuo; vivam, et custodibo verba tua. » Quatuor sunt enim retributiones: aut mala pro malis retribuuntur, sicut Deus ignem æternum retributurus est impiis; aut bona pro bonis, sicut regnum æternum retributurus est justis; aut bona pro malis, sicut Christus per gratiam

¹ Psal. cxviii, 17. — ² Matth. vii, 22. — ³ Rom. i, 17. — ⁴ Gal. v, 6.

justificat impium¹; aut mala pro bonis, sicut Judas et Judæi per malitiam persecuti sunt Christum. Harum quatuor retributionum duæ priores pertinent ad justitiam, ut retribuuntur mala pro malis, bona pro bonis: tertia pertinet ad misericordiam, ut retribuuntur bona pro malis: quartam Deus nescit; nulli enim malum pro bono retribuit. Hæc autem, quam tertio loco posui, primitus necessaria est. Nisi enim Deus retribuere bona pro malis, nullo modo essent quibus retribuere bona pro bonis.

II. Vide in illum Saulum, postea Paulum: « Non ex operibus, inquit, justitiæ quæ nos fecimus, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis². » Et iterum, « Qui prius fui blasphemus, et persecutor, et injuriosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate³. » Et iterum, « Consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut fidelis essem⁴: » hoc est, ut viverem; quia, « Justus ex fide vivit⁵. » Mortuus ergo erat prius per suam injustitiam, antequam viveret per Dei gratiam. Ipsam porro suam mortem sic confitetur: « Adveniente autem, inquit, mandato, peccatum revixit; ego autem mortuus sum, et inventum est mihi mandatum quod erat in vitam, hoc esse in mortem⁶. » Retribuit ergo illi Deus bonum pro malo, hoc est, vitam pro morte; talem scilicet retributionem, qualis hic postitur, ubi dicitur: « Retribue servo tuo; vivam et custodibo verba tua. » Et vixit, et custodivit verba ejus, et pertinere cœpit ad aliam retributionem, in qua retribuuntur bona pro bonis: propter quam dicit: « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de cætero reposita est mihi corona justitiæ

¹ Rom. iv, 5. — ² Tim. iii, 5. — ³ I Tim. i, 13. — ⁴ I Cor. vii, 25. — ⁵ Rom. i, 17. — ⁶ Id. vii, 9, 10.

» quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex¹. » Utique justus, retribuendo bona pro bonis: quia prius misericors, retribuendo bona pro malis. Quamvis et ipsa justitia, qua retribuuntur bona pro bonis, non est sine misericordia; quia et hoc scriptum est: « Qui coronat te in miseratione et misericordia². » Qui enim dixit: « Bonum certamen certavi, » quando vinceret, nisi illo donante de quo ait: « Gratias Deo, qui dat nobis victoriam » per Dominum nostrum Jesum Christum³? » Et qui cursum consummavit, quando curreret, quando perveniret, nisi illo adjuvante de quo ait: « Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei⁴? » Et qui fidem servavit, quando id faceret, nisi, ut ipse ait, misericordiam consecutus ut fidelis esset⁵?

III. Nusquam ergo se extollat humana superbia: donis suis Deus retribuit bona præmia. Sed iste qui jam orat et dicit: « Retribue servo tuo, vivam, » si penitus esset mortuus, non oraret: sed ab illo accepit initium bonæ concupiscentiæ, a quo vitam postulat obedientiæ. Habebant enim aliquam fidem, qui dicebant: « Domine, auge nobis fidem⁶: » Ille vero et incredulitatem suam confitebatur, nec fidem diffitebatur, qui cum esset interrogatus utrum crederet, ait: « Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam⁷. » Jam utique vivere incipiens postulat vitam, qui credens orat obedientiam: non pro ea servata præmium; sed ut servetur, auxilium. Vita quippe crescente, vivescit per omnem diem, qui renovatur de die in diem⁸.

IV. Sciens autem verba Dei non posse custodiri per obedientiam, nisi videantur per intelligentiam, hoc quo-

¹ 2 Tim. iv, 7, 8. — ² Psal. cxviii, 4. — ³ I Cor. xv, 57. — ⁴ Rom. vi, 6. — ⁵ I Cor. vii, 25. — ⁶ Luc. xvii, 5. — ⁷ Matth. vi, 23. — ⁸ 2 Cor. iv, 16.

que orationi addit, et dicit: « Revela oculos meos, et » considerabo mirabilia de lege tua. » Ad hoc etiam illud pertinet, quod adjungit: « Inquilinus ego sum in terra. » Sive, ut nonnulli codices habent: « Incola ego sum in » terra, ne abscondas a me mandata tua¹. » Quod enim ait superius: « Revela oculos meos; » hoc postea dixit: « Ne abscondas a me: » et quod ibi dixerat: « Mirabilia » de lege tua; » hoc alio modo repetens ait: « Mandata » tua. » Nihil est autem mirabilius in mandatis Dei, quam, « Diligite inimicos vestros²: » hoc est, retribuite bona pro malis. Sed de isto inquilinatu vel incolatu non est sermo coarctandus; et ideo non iste de hac re, sed alius expectandus, et, Domino adjuvante, reddendus est.

SERMO VIII.

I. EXPECTATIONI Charitatis Vestrae de sequentibus hujus maximi Psalmi sermo reddendus est, ab illo versu scilicet, ubi ait: « Incola ego sum in terra, non abscondas » a me mandata tua³: » sive, ut nonnulli codices habent: « Inquilinus ego sum in terra. » Quod enim est in graeco *παροικος*, aliqui nostri « Inquilinus, » aliqui « Incola, » nonnunquam etiam « Advena » interpretati sunt. Inquilini non habentes propriam domum, habitant in aliena: incolae autem vel advenae, utique adventitii perhibentur. Ubi magna de anima exoritur quaestio. Neque enim secundum corpus dictum videri potest, « Incola, » vel « Ad- » vena, » vel « Inquilinus sum in terra: » cum de terra corpus originem ducat. Sed in hac profundissima quaestione nihil audeo definire. Sive enim propter animam,

¹ Psal. cxviii, 18, 19. — ² Matth. v, 44. — ³ Psal. cviii, 19.

(quae absit ut putetur ex terra,) merito dici potuerit, « Inquilinus, » vel « Incola, » vel « Advena ego sum in » terra; » sive secundum totum hominem, quia paradisi aliquando civis fuit, ubi utique non erat qui ista dicebat; sive quod est ab omni controversia liberius, non omnis homo possit hoc dicere, sed cui patria promissa est aeterna in caelis: hoc scio, « Quia tentatio est vita humana super » terram⁴; » et jugum grave est super filios Adam⁵. Verum me plus delectat secundum istam disputare sententiam, ut ideo nos in terra inquilinos vel incolas esse dicamus, quia supernam patriam, unde pignus accepimus, et quo pervenientes nunquam inde migremus, invenimus. Nam et ille qui in alio Psalmo dicit: « Inquilinus ego sum » apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei⁶: » non ait, sicut omnes homines; sed dicendo, sicut omnes patres mei, justos procul dubio vult intelligi, qui eum tempore praecesserunt, et in hac peregrinatione gemitu pio supernae patriae suspirarunt. De quibus scriptum est ad Hebraeos: « Secundum fidem mortui sunt hi omnes, cum » non accepissent promissiones, sed longe eas videntes et » salutantes, et confitentes quia hospites et peregrini sunt » super terram. Qui enim talia dicunt, ostendunt quia » patriam quaerunt. Et siquidem ejus memores essent, » a qua discesserant, habuissent tempus revertendi: nunc » autem meliorem appetunt, id est, caelestem; ideo non » confunditur de his Deus vocari Deus eorum; praeparavit enim eis civitatem⁴. » Et illud quod legimus, « Quan- » diu sumus in corpore, peregrinamur a Domino⁵: » potest intelligi hoc non esse omnium, sed fidelium. « Non » enim omnium est fides⁶. » Et videmus quid his verbis Apostolus jungat. Cum enim dixisset: « Quandiu sumus in

¹ Job. vii, 1. — ² Eccli. xl, 1. — ³ Psal. xxxviii, 13. — ⁴ Hebr. xi, 13-16. — ⁵ 2 Cor. v, 6. — ⁶ 2 Thess. iii, 2.

» corpore, peregrinamur a Domino: Per fidem enim ambulamus, inquit, non per speciem¹; » ut intelligeremus eorum esse istam peregrinationem, qui ambulant per fidem. Infideles autem, quos Deus non præscivit nec prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui², non possunt veraciter dicere se in terra peregrinos, quando ibi sunt, ubi secundum carnem nati sunt: non enim habent alibi civitatem: ac per hoc non sunt in terra alienigenæ, sed terrogenæ. Unde ait alia Scriptura de quodam, « Posuit enim » apud mortem domum suam, et apud inferos cum terrogenis axes suos³. » Sunt autem et ipsi peregrini et inquilini, non huic terræ, sed populo Dei, a quo sunt alienigenæ. Unde credentibus, et sanctam civitatem, quæ non est de hoc mundo, habere incipientibus Apostolus dicit: « Igitur jam non estis peregrini et inquilini, sed » estis cives sanctorum et domestici Dei⁴. » Ipsi ergo sunt cives terreni, qui sunt Dei populo peregrini: qui vero cives sunt in populo Dei, ipsi sunt in terra peregrini: quia totus idem populus, quandiu est in corpore, peregrinatur a Domino. Dicat itaque: « Incola ego sum in » terra, ne abscondas a me mandata tua. »

II. Sed qui tandem sunt, a quibus Deus abscondit mandata sua? Nonne illa ubique Deus voluit prædicari? Utinam quam multis clara sunt, tam multis chara sint. Nam quid est clarius, quam, « Diliges Dominum Deum tuum » ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et diliges proximum tuum tanquam te ipsum? In quibus duobus mandatis tota lex pendet et » Prophetæ⁵. » Et quis est quem lateant ista mandata? Nempe et omnibus fidelibus, et plurimis infidelibus nota sunt. Cur ergo poscit fidelis ne abscondatur sibi, quod

¹ 2 Cor. v, 6, 7. — ² Rom. viii, 29. — ³ Isai. xxviii, 15. — ⁴ Ephes. ii, 19. — ⁵ Matth. xxii, 37-40.

nec infideli cernit abscondi? An quia Deum nosse difficile est, consequens est utique, ut « Diliges Dominum Deum » tuum, » difficile intelligatur, ne aliud pro alio diligatur? Nam proximi facilius esse videtur cognitio. Omnis quippe homo est omni homini proximus; nec ulla cogitanda est longinquitas generis, ubi est natura communis. Quanquam nec proximum noverat qui Domino ait: « Et » quis est mihi proximus¹? » Quando illi est propositus homo quidam, qui descendens ab Jerusalem in Jericho incidit in latrones: cui proximum non fuisse, nisi qui cum illo fecit misericordiam, ipse qui interrogaverat iudicavit; patuitque in facienda misericordia neminem alienum esse deputandum ab eo qui diligit proximum. Sed multi nec se ipsos noverunt: quia et se ipsum nosse, quemadmodum homo sibi debet innotescere, non omnium hominum est. Quomodo ergo diligit proximum tanquam se ipsum, qui nescit et se ipsum? Non enim frustra ille filius junior, qui profectus in regionem longinquam, ubi dissipavit substantiam suam vivens prodige, ut diceret, « Surgam, et ibo ad patrem meum². » prius reversus est in semetipsum, nisi quia tam longe peregrinatus est, ut relinqueret etiam semetipsum. Nec tamen reverteretur ad se, si omni modo nesciret se: nec diceret, « Surgam et » ibo ad patrem meum, » si penitus ignoraret Deum. Quocirca et aliquatenus ista sciuntur, et ut magis magisque sciuntur, non immerito scienda poscuntur. Quapropter ut sciamus diligere Deum, sciendus est Deus; et ut sciat homo diligere proximum tanquam se ipsum, prius debet diligendo Deum diligere se ipsum: quod unde poterit, si nescit Deum, si nescit et se ipsum? Recte itaque dicitur Deo, « Incola ego sum in terra, ne abscondas a me mandata tua. » Merito namque absconduntur eis, qui non

¹ Luc. x, 29. — ² Id. xv, 13-18.